

Vzpomínka na Josefa Knopa

30. ledna 2009 uplyne 100 let narození generála in memoriam Josefa Knopa. Narodil se roku 1909 v rodině živnostníka v Žamberku. Absolvoval reálné gymnázium v Kostelci nad Orlicí a v průběhu základní vojenské služby se rozhodl pro kariéru důstojníka. Vystudoval Vojenskou akademii v Hranicích a po vyřazení sloužil u hraničního praporu 9 na Slovensku. Po okupaci Československa byl demobilizován a určen na železniční stanici v Letohradě.

Jako důstojník se nemohl smířit s okupací republiky. Složitou cestou přes Slovensko, Maďarsko, Jugoslávii, Turecko a Syrii odešel do Francie. V bojích ve Francii velel kulometné rotě pěšího pluku 2. Za bojovou činnost obdržel první Československý válečný kříž 1939.

Po porážce Francie se s našimi jednotkami přeplavil do Anglie. Vystřídal několik velitelských funkcí a absolvoval další specializované kurzy. Mimo jiné se podílel i na výcviku paradesančních skupin. Když se rozšiřovala naše vojenská jednotka v Sovětském svazu, byl mezi dobrovolníky, kteří se hlásili na východní frontu. Cestou do SSSR ho zastihlo povýšení do hodnosti štábního kapitána.

V rámci tvořícího se 1. čs. armádního sboru byl přidělen do štábu 2. čs. paradesanční brigády. V červnu 1944 vystřídal nemocného škpt. Záhoru ve funkci velitele 2. praporu 1. čs. brigády. V této funkci se zúčastnil karpatsko-dukelské operace. Prošel celou kalvárií bojů od Dukly až k řece Ondavě a dále pod Vysoké Tatry. Obdržel další čtyři Čs. válečné kříže 1939 a medaili Za chrabrost. Urputnost a tíhu bojů velmi podrobně popsal gen. Oldřich Kvapil, tehdy náčelník štábu Knopova praporu, v knihách vzpomínek Bouře v Karpatech a Návrat z bouře. Podrobně se zmiňuje o jeho zásluhách v těžkých bojích, o jeho rozvaze a péči o podřízené. Do paměti se mi vryly zejména tři epizody, charakterizující velitelské schopnosti Josefa Knopa.

První se vztahuje k přípravě útoku na kótu 534 severně od Dukly. Precizně určil úkoly podřízeným velitelům a sladil součinnost s podpůrnými jednotkami přímo v terénu. Výsledkem bylo dobytí kóty s malými ztrátami. Bohužel odpor nepřítele byl velmi houževnatý a nedovolil rozvinutí útoku do hloubky své obrany. O kótu 534 naše jednotky sváděly krvavé boje několik následujících dnů. Druhý prapor se při útocích v dalších dnech dokonce dvakrát dostal do obklíčení. Rozvaha škpt. Knopa a v druhém případě i rychlá pomoc sousedního prvního praporu škpt. Khola zachovaly druhý prapor bojeschopný i nadále.

Druhá epizoda se týká boje o „tři bezejmenné výšiny“ těsně před státní hranicí. První čs. brigáda útočila od osady Zyndranowa. Terén s množstvím pramenů byl dlouhotrvajícími dešti silně podmáčený a rozbahněný. Vojáci se místy bořili do bláta téměř po kolena. Tanky, které měly útočit s pěchotou, uvízly v bahně. Nezapadly jen dva tanky, jedoucí po cestě na Barwinek. Škpt. Knop se rozhodl pro velmi riskantní manévr. Poslal s těmi tanky zbytek roty samopalníků s úkolem rychle dojít po cestě na hřeben a útokem ze severu na jih dobýt klíčovou nejvyšší výšinu. Riziko bylo v tom, že se skupina pohybovala po úzké cestě bočně k ne příliš vzdáleným zákopům nepřítele. Na štěstí jim nepřítel nevěnoval patřičnou pozornost. Nepočítal s útokem tanků v těžko schůdném terénu a neměl zde protitanková děla. Výšina byla nečekaným útokem po hřebenu, kde se tanky nebořily, dobyta. I zde se potom několik dnů velmi tvrdě bojovalo. Naše jednotky výšinu udržely.

Třetí epizodou je násilný přechod řeky Ondavy jižně Svidníku. Po vytlačení z Karpat zaujali Němci předem připravenou obranu na západním břehu Ondavy. To už byl konec listopadu 1944. Řeka byla vtrvalými dešti rozvodněná a rozlitá do šířky. Osady na východním břehu a přístupy k řece byly zaminovány. Druhý prapor dostal 29. listopadu rozkaz přesunout se

od osady Stročin asi dva kilometry na sever a dobýt 330 m vysokou opevněnou výšinu Kaštel, jejíž svahy se od řeky prudce zvedaly do výšky. Naše jednotky zůstaly bez vlastního dělostřelectva, protože cesty byly blátivé a zaminované a všechny mostky nepřítel při ústupu zničil. Útok proto mělo podpořit jen dalekonosné dělostřelectvo asi pětiminutovým přepadem. Momentu překvapení mělo být dosaženo i násilným překročením řeky bez ženijních pomůcek, které vlastně ani nebyly, stejně jako dělostřelectvo, k dispozici.

Škpt. Knop se v dané situaci rozhodl, že jednotky vyrazí na zteč bez signálu s prvními výstřely dalekonosných děl. Kulometná rota podpoří útok vzhledem k terénu přestřelováním vlastních jednotek. Vojáci druhého a části třetího praporu přebrodili řeku, v níž voda sahala místy po prsa. Obsadili část nepřátelského zákopu, ale protizteč zálohy, schované za výšinou, je vrhla zpět. Na další útok neměli sil a museli se zakopat pod nepřátelským zákopem. Další jednotky sboru to měly z lesa k řece mnohem dál. Na volném terénu byly decimovány přehradnými palbami nepřátelského dělostřelectva a se ztrátami se musely vrátit do výchozích postavení.

Na předmostí za řekou vznikla dosti kuriózní situace. Nepřítel byl několik desítek metrů nad našimi,

ale střelbou z ručních zbraní jim škodit nemohl, protože vykloněním ze zákopu skýtal cíl našim kulometům. Bojová činnost se odehrávala spíše slovně a ručními granáty. Zásobovat naše promáčené vojáky a odsunovat raněné a padlé bylo možné jen v noci. Proto 1. prosince dostal i druhý prapor rozkaz stáhnout se z dobytého předmostí do původního postavení u Stročina.

Začátkem roku 1945 se 2. prapor účastnil pronásledování nepřítele na polském území a rychlým postupem umožnil dalším jednotkám našeho sboru snadné ovládnutí Zborova. Škpt. Knop opustil 2. prapor ve Východné, když se musel svěřit do péče lékařů.

1. února 1945 byl škpt. Josef Knop určen zástupcem velitele první brigády a funkci převzal 5. února u Liptovského Mikuláše. O několik dnů později převzal funkci zástupce velitele 3. brigády. S ní prošel všemi boji od Liptovského Mikuláše až po Malou Fatru, odkud ho povolal gen. Svoboda ke štábní rotě Ministerstva národní obrany. Po válce prošel několika funkcemi u různých útvarů, absolvoval Vysokou školu válečnou a léčení ve válce nedoléčeného zápalu plic. Obdržel vysoká vyznamenání spojeneckých států. Nejvyšším oceněním byl sovětský Řád Suvorova III. stupně. Toto vyznamenání obdrželi jen tři českosloven-

ští důstojníci. Služební hodnocení byla výborná a svědčí o tom, že z bojů se Josef Knop vrátil jako vyzrálý a vyrovnaný člověk a bystrý, vynikající velitel. Není divu, že byl v krátké době povýšen do hodnosti plukovníka generálního štábu. V roce 1945 se oženil a po narození dcery se prakticky vzdal vojenské kariéry. Aby byl blízko rodině, požádal o přemístění do Žamberka, kde pro důstojníka jeho hodnosti nebylo odpovídající místo.

Byl přímý a zásadový a netajil se svými politickými názory. Zastával zásadu nepolitičnosti armády a vyžadoval její dodržování u svých podřízených. Po únoru 1948 nesouhlasil s vývojem politické situace a nedokázal se přizpůsobit. Nadřizení mu kvůli jeho postojům snižovali jinak výborné služební hodnocení. Jeho osud se začal naplňovat. Generál Reicin nařídil sledování plk. Knopa na základě zprávy, že se zná a stýká s ministrem národní obrany. Slídlům přišly velmi vhod stížnosti závodu Lina Žamberk a žamberckých okresních orgánů na chování a jednání plk. Knopa při oslavách prvního výročí únorových událostí. V létě 1949 byl zatčen a vyslýchán v pověstném „Domečku“. Je zajímavé, že již při prvním výslechu byl dotazován na gen. Svobodu. Ve vykonstruovaném procesu byl Josef Knop v prosinci 1949, den před čtvrtým výročím sňatkem, odsouzen na doživotí. Původní návrh

zněl: trest smrti. Následně mu byla odňata hodnost plukovníka, zabaven majetek a rodina vystěhována z bytu.

Přesto, že již v první polovině padesátých let byly odhaleny nezákonnosti, všechny snahy o obnovu procesu, udělení milosti prezidentem republiky a později i o rehabilitaci Josefa Knopa byly zamítány jako nedůvodné. Soudy mu přičítaly k tíži, že se ke zločinům při procesu u Státního soudu přiznal a výkon trestu neměl na něho žádoucí výchovný vliv. I po roce 1968. Z vězení byl propuštěn na základě amnestie prezidenta republiky v roce 1962. Pracoval jako závozník u ČSAD, později sehnal zaměstnání u uranového průzkumu. Pracovní posudky hodnotí Josefa Knopa jako svědomitého člověka se smyslem pro odpovědnost. Jen politicky se neprojevoval tak, jak bylo vyžadováno.

Ve vězení se zhoršil jeho zdravotní stav. Už v době výkonu trestu musel být hospitalizován ve vězeňské nemocnici. Zdravotní problémy pokračovaly i po propuštění z vězení. Přátelé se snažili všemožně pomoci. Docílili i toho, že mu gen. Svoboda zařídil léčení v Ústřední vojenské nemocnici. Pomoc přišla bohužel pozdě. Dopis gen. Svobody o možnosti nástupu do ÚVN Praha je datován 30. března 1966. Josef Knop zemřel 1. dubna 1966, v 57 letech, v nemocnici v Ústí

nad Orlicí.

Plukovník generálního štábu Josef Knop

Kniha Bouře v Karpatech vyšla v roce 1984. Oldřich Kvapil je do té doby jediným, kdo veřejně napsal o Josefu Knopovi pravdu. Ještě v roce 1985 nedovolili žamberští cenzoři psát o Josefu Knopovi v Žamberku.

Soudní i vojenské rehabilitace Josefa Knopa bylo dosaženo až v roce 1991. Prezident Havel mu propůjčil Řád M. R. Štefánika III. třídy a v prosinci roku 1991 jmenoval Josefa Knopa generálem – obojí in memoriam. V Žamberku bylo v květnu 1992 přejmenováno Bublovo náměstí na Náměstí gen. Knopa a v roce 2005 mu byla na památníku padlých odhalena pamětní deska.

Podle dokumentů Ludmily Knopové, VHA Praha a paměti Oldřicha Kvapila napsal a kopii a retuš foto pořídil

*Pavel Svědihroh,
Žamberské listy č. 1 / 2009*